

การจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในเขตภาคเหนือตอนบน

The Knowledge Management of the District Non- Formal and Informal Education Center in Upper Northern Thailand

นภสร ใจอินคำ¹⁾, คำนึง ทองเกต²⁾ และพรภวิชัย มนต์วีชรินทร์²⁾

Napasorn Jaiinkham¹⁾ Kamnueng Thonggate²⁾ and Pornpavit Monvucharin²⁾

¹⁾ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Educational Administration, Chiangrai College

²⁾ อาจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงใหม่

Teacher, Department of Educational Administration, Chiangrai College

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน ปีการศึกษา 2555 จำนวน 112 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$)

ผลการวิจัย พบว่า

1) การจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือในเขตตอนบนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อยตามสภาพการจัดการความรู้ทั้ง 7 ด้านได้แก่ ด้านการเรียนรู้ ($\mu = 4.37$ $s = 0.61$) ด้านการบ่งชี้ความรู้ ($\mu = 4.34$ $s = 0.59$) ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ($\mu = 4.26$ $s = 0.67$) ด้านการสร้างและแสวงหา ($\mu = 4.25$ $s = 0.66$) ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ($\mu = 4.18$ $s = 0.69$) ด้านการเข้าถึงความรู้ ($\mu = 4.17$ $s = 0.71$) และด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ($\mu = 4.13$ $s = 0.69$)

2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์ความสอดคล้องปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา โดยกำหนดให้การจัดการความรู้เป็นเป้าหมายในการดำเนินงานโดยที่ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อให้บุคลากรใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ มีระบบการจัดการความรู้เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้โดยง่าย มีการกระตุ้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้บริหารคอยชี้แนะและสนับสนุนส่งเสริม

คำสำคัญ : การจัดการความรู้

Abstract

The objectives of this research were 1) to study knowledge management status of the district non- formal and informal education center in upper northern region. 2) to study the suggestion on knowledge management within the district non-formal and informal education center in upper northern region according to the school administrators' opinion. The populations studied in this research were 112 of educational administrators of the district non- formal and informal education center in upper northern region. The instruments used for data collection were questionnaires. Its reliability was 0.96. Statistics used in data analysis were percentage (%), means (μ) and standard deviation ($\bar{X}$).

The research findings were found that

1) the knowledge management of the district non- formal and informal education center in upper northern region was high in overall and individual aspects which can arrange from more to less as follows: The 7 knowledge management status were the light of learning ($\mu = 4.37$ s = 0.61), the light of knowledge identification ($\mu = 4.34$ s = 0.59), the light of knowledge exchange ($\mu = 4.2$ s = 0.67), the light of creation and seeking ($\mu = 4.25$ s = 0.66), the light of knowledge collection and knowledge siftings ($\mu = 4.18$ s = 0.69), the light of knowledge access ($\mu = 4.17$ s = 0.71), and the light of systematic knowledge management ($\mu = 4.13$ s = 0.69).

2) The following suggestions were given by school administrators 1) There should have an analysis an agreement on philosophy, vision and mission of school. Knowledge management would be the major goal of the conduct. In addition, administrators must create learning surroundings in order to motivate personnel using their knowledge and ability efficiently. There should have the knowledge management system in order to take personnel to the knowledge itself easily. There should have the learning exchange motivation, knowledge transmission, and using the gaining knowledge to improve themselves continuously. As a result, all of these activities must be guided and supported by the administrators.

Keywords : Knowledge Management

บทนำ

ปัจจุบันหลายองค์กรได้นำการจัดการความรู้มาใช้ในหน่วยงาน ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหน่วยงานราชการ ได้จัดทำกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ปีงบประมาณ 2550 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน คือ เป็นองค์กรในการส่งเสริมพัฒนาประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นบุคคลใฝ่รู้ใฝ่เรียนและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความต้องการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับ

แนวทางการดำเนินงานดังกล่าวได้กำหนดบทบาทของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การจัดการความรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดการความรู้ในชุมชน และการจัดการความรู้ในกลุ่มผู้เรียน [5] ภายในปี 2551 จากนโยบายดังกล่าวสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดำเนินการสู่ความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญ คือ คุณภาพและประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรระดับผู้บริหารเพราะเป็นผู้นำองค์กร

ที่ต้องกำกับ ติดตาม ดูแล ให้การดำเนินการเป็นไปตามที่กำหนดและ มีคุณภาพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงมอบหมายให้สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธรและกลุ่มเจ้าหน้าที่ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัด กศน.ทั่วประเทศมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ เห็นความสำคัญและ นำกระบวนการจัดการความรู้ มาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงานยกระดับการศึกษาดังกล่าว การจัดการความรู้ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นเป็นนวัตกรรมที่สถานศึกษาควรบริหารจัดการให้มีการความรู้สู่การปฏิบัติเพื่อให้เป้าหมายในการจัดการความรู้ (Desired State) ตั้งไว้บรรลุผล เพื่อให้วิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาบรรลุผล อาจจะเลือกกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้จากยุทธศาสตร์โดยยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษามาพัฒนาและกำหนดเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนในที่สุด ดังนั้นก่อนที่จะมีการจัดการความรู้ผู้จัดการความรู้และคณะผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในสถานศึกษาควรได้ทำการเข้าใจเรื่องของคุณภาพการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ก่อนเพื่อให้มองเห็นภาพรวมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 9 จังหวัดที่อยู่ในความควบคุม ดูแลกำกับ ติดตามของสถาบันพัฒนาการศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ ได้ปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานการจัดการความรู้ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยทุกสถานศึกษาได้ทำการศึกษา ค้นคว้าการจัดการความรู้ด้วยตนเอง และจัดทำแผนการปฏิบัติการจัดการความรู้และจัดโครงการ ด้านการจัดการความรู้แก่บุคลากร การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการเบื้องต้นของการจัดการความรู้สามารถสร้างการจัดการความรู้ในองค์กร ชุมชน และในกลุ่มผู้เรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอนิคมพัฒนาเหนือตอนบน ได้ดำเนินการด้านการจัดการความรู้ในองค์กร หรือไม่ ดำเนินการอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคเหนือตอนบนเพื่อนำข้อมูลความรู้ ข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคเหนือตอนบนนำไปปรับใช้และพัฒนางานด้านการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในเขตภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับผู้ที่พลาดโอกาสเรียนจากระบบการศึกษาปกติ หรือผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเองให้ได้รับการเรียนรู้ โดยเน้น การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งแต่ละอำเภอจะมี ศูนย์กศน.อำเภอละ 1 แห่ง

2. ภาคเหนือตอนบน หมายถึง พื้นที่เขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 9 จังหวัด ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง
จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา และ
จังหวัดอุตรดิตถ์

3. **สภาพปัญหา** หมายถึง สิ่งที่มีอยู่
หรือเป็นอยู่หรือกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันที่เป็น
อุปสรรคขัดข้องหรือเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้น
ในการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือ
ตอนบน

4. **การเรียนรู้** หมายถึง การเรียนรู้ของ
บุคลากร และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการ
ตัดสินใจแก้ไขปัญหา และปรับปรุงองค์กร

5. **การจัดการความรู้** หมายถึง เครื่องมือ
เพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมาย อย่างน้อย 3 ประการ
ไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายการพัฒนานคน
บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กร และนำไปสู่การเป็น
องค์กรแห่งการเรียนรู้

6. **การบ่งชี้ความรู้** หมายถึง ความรู้ที่องค์กร
ต้องมีการวิเคราะห์รูปแบบและแหล่งความรู้ที่มีอยู่

7. **การสร้างและแสวงหาความรู้** หมายถึง
การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ
ที่กระจัดกระจายทั้งภายในและภายนอก เพื่อจัดทำ
เนื้อหาให้ตรงกับความต้องการ

8. **การจัดความรู้ให้เป็นระบบ** หมายถึง
การแบ่งชนิดและประเภทของความรู้ เพื่อจัดทำระบบ
ให้ง่ายและสะดวกต่อการค้นหาและการใช้งาน

9. **การประมวลและกลั่นกรองความรู้**
หมายถึง การจัดทำรูปแบบและภาษาให้เป็น
มาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กร รวมทั้งเรียบเรียง
ปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการ

10. **การเข้าถึงความรู้** หมายถึง การทำให้
ผู้ใช้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก

11. **การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้** หมายถึง
การถ่ายทอดและการใช้ประโยชน์จากความรู้เป็น
การเคลื่อนที่ของสารสนเทศ และความรู้ระหว่าง
บุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งนั้นเป็นไปได้โดยตั้งใจ
และไม่ได้ตั้งใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ประชากร** คือ ผู้อำนวยการของศูนย์
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 9 จังหวัด
ในปีการศึกษา 2555 จำนวน 112 อำเภอ รวม 112 คน
ซึ่งเป็นประชากรที่ได้ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เป็น
แบบสอบถาม จำนวน 73 ข้อ แบ่งเป็น 3 ตอน
คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ชนิดตรวจสอบรายการ (check list) จำนวน 6 ข้อ
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้
ของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน
61 ข้อ และตอนที่ 3 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ของศูนย์
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนแบบปลายเปิดจำนวน
6 ข้อ โดยข้อคำถามในแบบสอบถามมีค่าความตรง
เชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.95 – 0.96 ซึ่งได้นำไปทดลอง
ใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือ
ตอนล่าง จำนวน 30 ราย มีค่าความเชื่อมั่นของ
แบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย
แจ้งไปยังผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการ
ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

2) ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดย
การจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ด้วยการ
ขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนด
ไว้ ให้ช่วยกรุณาตอบแบบสอบถามแล้วผนึกใส่ซอง
ส่งกลับมาหาผู้วิจัย

3) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา
ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน ทั้ง 7 ด้าน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$)

3) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน

สรุปผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุดมีอายุในระหว่าง 41 – 50 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในช่วง 16 – 20 ปี และปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีนักศึกษา จำนวน 501 – 1,000 คนขึ้นไป

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านการเรียนรู้ ($\mu = 4.37$ $s = 0.61$) ด้านการบ่งชี้ความรู้ ($\mu = 4.34$ $s = 0.59$) ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ($\mu = 4.26$ $s = 0.67$) ด้านการสร้างและแสวงหา ($\mu = 4.25$ $s = 0.66$) ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ($\mu = 4.18$ $s = 0.69$) ด้านการเข้าถึงความรู้ ($\mu = 4.17$ $s = 0.71$) และด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ($\mu = 4.13$ $s = 0.69$)

2.1 ด้านการบ่งชี้ความรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก

ได้แก่สถานศึกษามีความตระหนักว่าความสำเร็จเกิดจากบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จในการทำงาน รองลงมาได้แก่ สถานศึกษามีการสำรวจองค์ความรู้ของงานแต่ละด้านเพิ่มเติมจากเอกสาร คู่มือการปฏิบัติงานหรือบุคลากรและอันดับที่สามได้แก่สถานศึกษามีการวิเคราะห์ ทบทวนปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจที่ปรับเปลี่ยนตามนโยบายจุดเน้นของสำนักงาน กศน.

2.2 ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่สถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมอบรมสัมมนาต่าง ๆ อันดับรองลงมาได้แก่สถานศึกษามุ่งมั่นที่จะพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และให้อำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และการปฏิบัติงานของตนเอง และอันดับที่สามได้แก่สถานศึกษามุ่งเน้น กระตุ้น เร่งเร้า และจูงใจให้ทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2.3 ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่สถานศึกษาได้จัดเก็บความรู้โดยแยกตามภารกิจ หน้าที่ บทบาทความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลที่ได้รับมอบหมาย อันดับรองลงมาได้แก่สถานศึกษามีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรอย่างมีกลยุทธ์ ตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ และประเมินโดยผู้บริหารเป็นผู้กำกับดูแลเกื้อหนุน และอันดับที่สามได้แก่สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายในการจัดเก็บองค์ความรู้เพื่อใช้ในการทำงานและการเรียนรู้ที่ชัดเจน

2.4 ด้านการประมวลผลและกลั่นกรอง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่สถานศึกษามีการวิเคราะห์ประเมินความพึงพอใจเพื่อนำมาพัฒนาระบบการจัดการความรู้ อันดับรองลงมาได้แก่สถานศึกษามีการประมวลความรู้ให้ตรงกับความต้องการขององค์กร และอันดับที่สามได้แก่สถานศึกษามีการตรวจสอบวิเคราะห์ความรู้เพื่อให้ได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์

2.5 ด้านการเข้าถึงความรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ตนต้องการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันดับรองลงมาได้แก่สถานศึกษามีการฝึกอบรมโดยการใช้นวัตกรรมจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร สถานศึกษามีการฝึกอบรมโดยการใช้นวัตกรรมจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร และอันดับที่สามได้แก่สถานศึกษามีการจัดทำเว็บไซต์การจัดการความรู้ที่บุคลากรสามารถใช้งานได้ง่ายและสถานศึกษามีการจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่ความรู้ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

2.6 ด้านการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและให้การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร อันดับรองลงมาได้แก่สถานศึกษามีมุมความรู้เพื่อให้บุคลากรเข้าถึงและใช้ความรู้ได้อย่างสะดวก และอันดับที่สามได้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นในการเก็บรักษาความรู้และ การแบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่น

2.7 ด้านการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษารับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน/ผู้รับบริการ เพื่อที่จะได้เรียนรู้รวมไปถึงการปรับปรุงพัฒนากระบวนการทำงาน อันดับรองลงมาได้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยการพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับปัญหาหรือสถานการณ์อย่างรอบคอบและนำความรู้ใหม่ที่ได้รับมานั้นมาประยุกต์ใช้ต่อไปและบุคลากรมีการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติเกิดประสบการณ์ตรงมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และอันดับที่สามได้แก่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อเรียนรู้ และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนทั้ง 7 ด้านพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการบ่งชี้ความรู้ ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ด้านการสร้างและแสวงหา ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ด้านการเข้าถึงความรู้ และด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน มีการบริหารจัดการตามขอบข่ายและกิจกรรมการบริหารและการจัดการสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล มุ่งให้การกระจายอำนาจในการบริหาร ดังนั้นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนจึงสามารถจัดการความรู้ให้กับบุคลากรได้อย่างเต็มที่และตรงตามความต้องการของบุคลากรโดยยึดแนวการปฏิบัติเพื่อให้เป้าหมายในการจัดการความรู้ที่ตั้งไว้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของงานเป้าหมายของการพัฒนาคนและเป้าหมายในการพัฒนาองค์กรนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับสถาบันวิจัยพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ [6] กล่าวว่า การปฏิบัติทั้งหลายที่สามารถก่อให้เกิดผลที่เป็นเลิศหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการค้นพบวิธีการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการพัฒนาคุณภาพ ทำให้บรรลุผลลัพธ์ที่ตอบสนองความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้อง และเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรนั้นประสบความสำเร็จและก้าวสู่ความเป็นเลิศ

2. ด้านการเรียนรู้ เป็นด้านที่มีการจัดการความรู้มากที่สุดคือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้อำนวยการ ศูนย์การศึกษาอิสระ และการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคเหนือตอนบนให้ความสำคัญในการยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน/ผู้รับบริการใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติทำให้เกิดประสบการณ์ตรงและ เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาให้แก่บุคลากรในสังกัดอย่างต่อเนื่องตามภารกิจงานทุกด้าน โดยสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงาน กศน. และของกระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับพรพิมล หรรษาภิรมย์โชค [4] กล่าวว่าผู้อำนวยการจัดการความรู้ส่วนใหญ่เห็นว่าเป้าหมายของการจัดการความรู้ภาครัฐต้องมุ่งเน้นการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในหน่วยงานบุคลากรต้องสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเองได้ต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานจากการสร้างและพัฒนาความรู้วิชาการใหม่ ๆ

3. ด้านการบ่งชี้ความรู้ที่อยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าศูนย์การศึกษาอิสระ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน มีความตระหนักว่าความสำเร็จเกิดจากบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ มีการสำรวจองค์ความรู้ของงานแต่ละด้านเพิ่มเติมจากเอกสาร คู่มือปฏิบัติงาน มีการทบทวนและวิเคราะห์ ปรึกษา วิสัยทัศน์ พันธกิจ บทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงาน กศน. โดยที่นโยบายจะถูกปรับเปลี่ยนเป็นประจำทุกปี ตามนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดประสิทธิภาพของภาพรวมของสำนักงาน กศน. และตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่มอบหมายภารกิจให้กับสำนักงาน กศน. สอดคล้องกับ กริชเพชร โสภภาพ [1] กล่าวว่า การบ่งชี้ความรู้เกิดจากการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายให้ชัดเจน และต้องสำรวจความรู้ที่จำเป็น สำรวจความรู้ที่มีในสถานศึกษาว่ามีอะไรบ้าง และอยู่ในรูปแบบใด จะทำให้ง่ายต่อการนำเสนอได้ง่ายและการนำไปประยุกต์ใช้

4. ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ อยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสังกัดศูนย์การศึกษาอิสระและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้าง ซึ่งเมื่อแรกเริ่มเข้าปฏิบัติงานจะเริ่มในตำแหน่งครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต่อมามีการสอบแข่งขันก่อให้เกิดแรงจูงใจ แรงกระตุ้นให้ถึงเป้าหมายของชีวิต เพราะเป็นแนวนโยบายของสำนักงาน กศน. และส่งเสริมบุคลากรในสังกัดให้เลื่อนตำแหน่งเป็นครูคน. ตำบล จากนั้นจะสอบเลื่อนเป็นครูอาสาสมัคร สุดท้ายผู้ที่มีความสามารถสอบบรรจุเป็นข้าราชการตำแหน่งครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงาน กศน. สอดคล้องกับ Michael Marquardt [7] กล่าวว่าองค์กรที่ซึ่งมีบรรยากาศของการเรียนรู้รายบุคคลและกลุ่มมีการสอนคนของตนเองให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อช่วยให้เข้าใจในสรรพสิ่งขณะเดียวกันทุกคนก็ช่วยของค์กรจากความผิดพลาดและความสำเร็จ ซึ่งเป็นผลให้ทุกคนตระหนักในการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศูนย์การศึกษาอิสระและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน ทำการสำรวจความต้องการของบุคลากรใน ด้านความต้องการพัฒนาด้านตนเอง ซึ่งต้องระบุความต้องการของแต่ละบุคคลลงในแผนการปฏิบัติงานประจำปี และผลการปฏิบัติงานประจำปี จากนั้นจะทำผลมาสรุปความต้องการและจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรประจำปี เพื่อส่งตัวบุคลากรเข้าร่วมอบรม ประชุมสัมมนา ตามที่บุคคลนั้นได้เสนอตามแผนปฏิบัติงานประจำปี บุคลากร สอดคล้องกับพรธิดา วิเชียรปัญญา [3] กล่าวว่า การจัดการความรู้เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ควรมีการจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่าง ๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม การค้นหาการนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว การแบ่งชนิด หรือประเภทของความรู้

นั้นขึ้นอยู่กับผู้ใช่ว่าจะนำไปใช้อย่างไร รวมทั้งลักษณะการทำงานของบุคลากรในองค์กรเป็นแบบใด โดยทั่วไปอาจแบ่งประเภทของความรู้ตามลักษณะความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญของบุคลากร หัวข้อหรือหัวเรื่อง หน้าที่ หรือกระบวนการ ซึ่งเหล่านี้เกิดจากการประชุม การฝึกอบรม จะนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ในองค์กร

6. ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบน ได้จัดทำเอกสารขององค์ความรู้ โดยมีการประชุมเพื่อประมวลผลองค์ความรู้ รวมทั้งมีการเรียบเรียงปรับปรุงเนื้อหาขององค์ความรู้ ให้สามารถเข้าใจง่ายมีความทันสมัยและตรงกับความต้องการศึกษาของผู้ใช้สอดคล้องกับพรพิมล หรรษาภิรมย์โชค [4] กล่าวว่า ขั้นตอนการสร้างและการแสวงหาความรู้กับขั้นตอนการประมวลและกลั่นกรองความรู้มีวิธีการคล้ายกัน หน่วยงานส่วนใหญ่ให้ผู้เชี่ยวชาญประชุมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของความรู้ ขั้นตอนการเข้าถึงข้อมูลคล้ายกับขั้นตอนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ โดยควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานจากการสร้างและพัฒนาความรู้วิชาการใหม่ ๆ สำคัญของรูปแบบและให้ลดขั้นตอนโดยการรวมขั้นตอนการประมวลและกลั่นกรองเข้ากับขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เป็นขั้นตอนการสร้างความรู้

7. ด้านการเข้าถึงความรู้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตภาคเหนือตอนบนได้มีนโยบายให้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้บุคลากรในสังกัดเรียนรู้ร่วมกันโดยหลังจากการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ต้องมีการจัดทำเอกสารสรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อเผยแพร่ให้กับบุคลากรอื่นให้รับทราบทั่วถึงกัน สอดคล้องกับกริชเพชร โสภาพ [1] กล่าวว่า การเข้าถึงความรู้ ต้องจัดให้มีระบบที่จะเข้าถึงความรู้ได้ง่าย การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต้องจัดทำเล็บบล็อก

ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ง่าย การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายความรู้

8. ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรที่มีหน้าที่จัดการส่งเสริมการจัดระบบองค์ความรู้ไม่เพียงพอ ไม่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบสร้างระบบการจัดเก็บที่มีประสิทธิภาพ ทำให้องค์ความรู้ที่มีในสถานศึกษาไม่เป็นระบบเท่าที่ควร สอดคล้องกับธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง [2] กล่าวว่า การจัดการความรู้บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถ ทักษะการทำงาน และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน มีการพัฒนาตนเองโดยการแสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ เป็นรายบุคคล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันน้อย มีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบน้อย การจัดการสารสนเทศภายในหน่วยงานยังไม่เป็นระบบ ไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการเผยแพร่ความรู้อย่างเป็นทางการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) สำนักงาน กศน.จังหวัดและสถานศึกษาควรวิเคราะห์ สรุป หรือจำแนกองค์ความรู้ร่วมกันหาแนวทางที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการเพิ่มเติม เพื่อจัดทำรูปแบบการสร้างความรู้โดยการเขียนแนวทางการทำงานที่เป็นเลิศออกมาเป็นเอกสารเพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานในรูปแบบต่าง ๆ ควรพัฒนาการเก็บความรู้ที่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้คนในองค์กรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่ายปรับปรุงความรู้ให้มีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอควรออกแบบวิธีการแบ่งปันความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กรด้วยการทำงานเป็นทีมเรียนรู้ร่วมกัน และมีความคิดความเข้าใจเชิงระบบ

2) สถานศึกษาควรจัดระบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ของบุคลากรในองค์กรระดับความรู้ของบุคลากรในองค์กรจัด

ทำเป็นเอกสารนำเผยแพร่ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น มุมค้นคว้า Website ของสถานศึกษาเป็นต้น ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยอาจแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามงานต่าง ๆ ตามภารกิจ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายของแต่ละบุคคล แล้วรวบรวมเป็นสารสนเทศของสถานศึกษาที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและสะดวกใช้

3) ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรจะต้องนำเอาด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการด้านการดำเนินงานในสถานศึกษา กศน.รวบรวมในรูปแบบของ ICT ให้เป็นระบบก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการทำงานต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตามขนาดสถานศึกษา

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

เอกสารอ้างอิง

- [1] กริชเพชร ไสภาพ. การนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองยางห้วยสะแบก อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี. 2552.
- [2] อีระวัฒน์ เยี่ยมแสง. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2550.
- [3] พรธิดา วิเชียรปัญญา. การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้ = Knowledge, 52. 2547.
- [4] พรพิมล หรรษาภิรมย์โชค. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2550.
- [5] สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร. ผลการดำเนินงานการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ของสถานศึกษาต้นแบบ – นำร่อง ปีงบประมาณ 2549. นครราชสีมา. 2550.
- [6] สถาบันวิจัยพัฒนาเพื่อการเรียนรู้. เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง การรับรองวิธปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการจัดการคุณภาพการศึกษา โครงการระบบดีโรงเรียนมีคุณภาพ วันที่ 25 – 27 พฤษภาคม 2549 ณ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพมหานคร. 2549.
- [7] Marquardt, Michael J. The Global Learning Organization. Burr Ridge: Irwin Professional Publishing. 1994.